

Om att bli svensk genom familjebildning och om att vara icke-vit svensk

Tobias Hübinette, forskare vid Mångkulturellt centrum, Botkyrka

Carina Tigervall, forskare vid Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet

Forskning om adoptivföräldrar med utlandsfödda barn och vuxna utlandsadopterade erbjuder ett unikt tillfälle att kunna studera utseendets betydelse för olika former av diskriminering i vardagslivet. Denna artikel sammanfattar ett forskningsprojekt baserat på samtal med adoptivföräldrar och adopterade rörande deras erfarenheter av diskriminering. Studien visar att de adopterades icke-vita kroppar ständigt uppmärksammas av omgivningen, och att svenskheten fortfarande är starkt utseendebaserad.

Adoption betyder att uppta som sin egen. Främst är det i relation till barnlösa vuxnas önskan att få barn och reproduktionsfrågor som vi i dagligt tal använder begreppet adoption. Men adoption är också en form av internationell migration, då de barn som adopteras till svenska familjer till allra största delen är födda utomlands. Adopterade är därmed första generationens invandrare som integreras i det svenska samhället på ett specifikt sätt, nämligen genom att växa upp som svenska familjemedlemmar och släktingar. När ett utlandsfött barn adopteras till Sverige upptar den adopterande svenska familjen barnet som sitt eget, men innebär detta även att den adopterade upptas som svensk av det svenska samhället? Föreliggande artikel sammanfattar resultaten från vårt forskningsprojekt "Adoption, diskriminering och etnisk identitet" som bygger på kvalitativa intervjuer med 8 adoptivföräldrar med utlandsfödda barn och 20 vuxna utlandsadopterade. Projektet har pågått under perioden 2007-08 och finansierats av FAS, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, och redovisats i form av boken *Adoption med förhinder. Samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet* (Mångkulturellt centrum, 2008).

Totalt har 50 000 utlandsfödda barn adopterats till Sverige under en 50-årsperiod, och Sverige är det land i världen som adopterat ojämförligt mest internationellt i förhållande till den infödda befolkningen. Detta innebär att kring tio procent av den svenska befolkningen född utanför västvärlden utgörs av adopterade, och inom vissa icke-vita invandrargrupper har beroende på födelseland mellan 10-90 procent ankommit till landet för adoption. De internationellt adopterande föräldrarna kännetecknas av en hög andel tillhörandes de övre samhällsskikten med avseende på utbildnings- och inkomstnivå. De utlandsadopterade är därigenom den enda urskiljbara demografiska subkategori av första generationens icke-vita invandrare vilka helt delar socioekonomiska förhållanden med den mest privilegierade delen av den vita majoritetsbefolkningen. De utgör därför enligt oss den mest ideala gruppen att studera för att undersöka och förstå det svenska samhällets förhållningssätt till diskriminering utifrån utseendemässig olikhet. De adopterade utgör vidare en unik grupp att studera i egenskap av att vara utseendemässigt lika andra icke-vita invandrade, men som samtidigt betar sig och handlar svenskt och lever med en mental och kulturell svensk blick. Det är denna specifika situation och erfarenhet av att på grund av insocialisation tänka och agera svenskt och att vara socioekonomiskt privilegierad men ändå sticka ut och avvika utseendemässigt som utgör utgångspunkten för vår studie.

Att forska om adoption och diskriminering

Svensk adoptionsforskning har koncentrerat sig på att undersöka utlandsadopterades anknytning till adoptivfamiljen under barndomen, medan svensk IMER-forskning har fokuserat på att studera integrationen av grupper med utländsk bakgrund som särskiljer sig etniskt-kulturellt från majoritetsbefolkningen. Trots att det i vissa fall kan finnas paralleller mellan adoptivfamiljer och invandrarfamiljer, och mellan vuxna adopterade och den så kallade andra generationens invandrare, så har svensk forskning om adoption respektive migration fram tills nu varit åtskild. Det saknas därför kvalitativ forskning om vuxna utlandsadopterade, liksom studier av adoptivfamiljer i relation till frågor som rör migration och etnicitet, och integration och diskriminering. I denna studie möts dessa två forskningsfält för första gången.

Detta är också det första svenska adoptionsrelaterade forskningsprojektet där en forskare är adopterad och en är adoptivförälder, till skillnad från tidigare då adoptivföräldrar dominerat som forskare medan de samtidigt själva inte har varit föremål för forskning. Den ena av oss är nämligen adoptivförälder med två barn från Kina, medan den andre är adopterad från Korea. Vårt val att forska om adopterade och adoptivföräldrar är grundat i ett antirasistiskt engagemang och sammanhang. Vi anser att adopterade liksom alla andra svenskar med ett icke-vitt utseende inte bara ska åtnjuta samma juridiska och institutionella rättigheter och förmåner som infödda vita svenskar, utan också att de även i vardagen ska behandlas och betraktas som ovillkorliga svenskar. Vår solidaritet ligger lika mycket hos andra icke-vita grupper i det svenska samhället som hos adoptivfamiljens parter, även om det är i relation till den senare gruppen som vi är experter - såväl som forskare som deltagare med den kunskap som bara självupplevda erfarenheter kan ge.

De senaste åren har kvantitativ forskning visat att många vuxna adopterade mår och klarar sig sämre än både den infödda majoritetsbefolkningen och den icke-adopterade invandrarbefolkningen i landet. I jämförelse med icke-adopterade migranter uppvisar utlandsadopterade en svårare psykosocial problematik, samtidigt som de båda grupperna riskerar att som vuxna deklasseras till en lägre socioekonomisk nivå jämfört med den infödda majoritetsbefolkningen. Dessa forskningsresultat har fått förklaras med en kombination av negativa psykologiska upplevelser innan adoptionen, och framför allt med genetiskt arv. Vi antar emellertid att de nedslående resultaten istället kan förstås och förklaras såsom effekter av diskriminering. Vårt material visar nämligen att de adopterade utsätts för diskriminering relaterat till deras icke-vita utseende, trots att de genom adoptionen har givits social och kulturell tillhörighet till svenska familjer och svenska sociala nätverk.

Att vara icke-vit svensk

Följande citat härrör från inspelade och transkriberade samtal med 20 vuxna utlandsadopterade. Informanterna var i åldrarna 21-48 år när intervjuerna genomfördes våren 2007, och av dessa var 11 kvinnor och 9 män, 10 adopterade från Korea och 12 bosatta i Stockholmsområdet. Övriga ursprungsländer som fanns representerade var Portugal (1),

Etiopien (2), Sri Lanka (1), Iran (1), Bangladesh (1), Colombia (1), Chile (2) och Dominikanska republiken (1).

"Eftersom alla man har sett runt omkring en har varit vita, så såg jag inte mig själv utifrån. Eftersom jag bara såg vita människor, så var det ju svårt att inte tro att man inte var som dem."

"Mina föräldrar sade, men gumman, vi tänker inte ens på att du ser annorlunda ut, för vi är så vana vid dig! Jag försökte vara en i gänget, men det gick inte för jag stack ut så, och jag tyckte det var jobbigt. Så jag gick hem till mamma och försökte få någon bekräftelse på att, ja du ser annorlunda ut men ta ingen skit, någon förståelse, men hon förstod inte! Det var samma sak i skolan, i stället för att se olikheten, ja du ser annorlunda ut och vi förstår att det är jobbigt, någon slags bekräftelse, men nej, ingenting alls!"

De adopterade berättade att de särskilt som barn och ungdomar, men även idag som vuxna, hade svårt att ta in att de ser annorlunda ut liksom att benämna denna annanhet som en raslig sådan. Denna ovilja att se på sig själv som icke-vit och tala om ras avspeglar ett samhälle som enligt färgblindhetsideologins agenda strävar efter att tänka bort rasliga skillnader, vilket har resulterat i att de adopterade har utvecklat en vit självbild, en vit kroppsuppfattning och en vit blick. Samtidigt kunde de adopterade redogöra för en mängd olika exempel på hur deras icke-vita utseenden görs signifikanta i skolmiljöer, i bostadsområden, i yrkeslivet, i intimsfären och på offentliga platser, där olika typer av utpekanden och särskiljanden av icke-vita kroppar hela tiden äger rum, men utan att de adopterade alltid noterar dessa och framför allt inte alltid tolkar dem som uttryck för diskriminering.

"Jag och en kompis som är adopterad från Colombia var i en affär och blev förföljda av ägaren. Och när jag och samma kompis plus en kompis med helsvenskt ursprung hade varit i Köpenhamn blev min colombianska kompis stoppad i tullen, men jag och den andra kompiserna kunde gå igenom utan problem. Det var på den tiden när man åkte färja, fast vi har även fått bilen stoppad på bron, men jag behövde inte visa körkort eftersom jag pratade så bra svenska. Jag tar inte illa vid mig, men det står ju klart att passfriheten inom EU inte gäller för alla."

"Jag har varit med om mycket, men jag vet inte om det är rasism. Som på morgonbussen, och då har jag bara bott i områden där det bor svenskar, jag har inte alls bott i invandrartäta områden. Så åker man med bussen, men ingen sätter sig bredvid en, de står hellre upp! Och då undrar man, jaha, för jag luktar inte illa, och jag ser inte jätteful ut. Eller som när man går hem från krogen och det går någon framför en, och de blir rädda."

Samtidigt som olika former av särbehandlande praktiker i det offentliga rummet kan drabba adopterade på samma sätt som att de drabbar andra icke-vita invandrare, så skiljer sig dock de förstnämndas erfarenheter på ett avgörande sätt gentemot de sistnämndas vad gäller privatlivet och intimsfären, där de adopterade i avsaknad av kontakt med "sina" invandrargrupper står ensamma med sina upplevelser och tankar, och också riskerar att exotiseras av de som står dem närmast i form av föräldrar, partners och vänner. Vad beträffar de adopterades attityder till och åsikter om olika koloniala stereotyper är okunskapen dessutom fragmentarisk rörande dessas historier och konsekvenser.

"Det finns de som vill kunna stoltsera med att de har en multikulti-vännskapskrets, men så handlar det egentligen om adopterade som inte ser svenska ut. Jag har märkt att folk tycker att det är kul att jag kommer från Chile!"

”Oftast är det män som har en stereotypisk bild av en asiatisk kvinna, men det är ofta en ganska dålig kvinnobild överhuvudtaget. Och om det är någon som typ kör runt med en, någon svensk kille, och man ska göra något, det beror lite på vem det är, men visst, man kan väl ställa upp på allt, liksom vara extra schysst eller spela med i det där, det funkar väl. Det är lite som en hopplös lott i livet på något vis, och man är väl väluppfostrad, så man kanske inte ber folk dra åt helvete för att de säger något, utan man tänker, ja det kan de väl få göra, om det till exempel är någon kille som vill stajla för sina killkompisar.”

Vad gäller relationen gentemot icke-vita migranter och dessas barn, så uttryckte många adopterade en tydlig disidentifikation med dessa och en rädsla som närmast gränsar till panisk skräck för att bli misstagen för ”invandraren”, och som också får konsekvenser för de adopterades egna barn. Sådana obekväma och oväntade misstag och misserkännanden tydliggjordes än mer i mötet med icke-svenskar i andra länder än Sverige, där de adopterade kunde positioneras och kategoriseras som något helt annat än vad de är vana vid och tar för givet i Sverige.

”Du lever med dina vita föräldrar, och du lever i en helt vit uppväxtmiljö, och du relaterar inte till dig själv som invandrare. Men du ser ut som en invandrare, och det är fullt, och det är kanske till och med lite lustigt! Det tror jag är jättetärande för självkänslan för många adopterade. För det är klart att jag hade en aning om att jag inte var lika mycket värd som blonda Stina nere på gatan, och det är därför som så många förtränger det också, för man vill inte veta. Det är klart att ingen vill säga, ja jag är skitful, jag tillhör inte normen, utan då sätter man på sig en Canada Goose-jacka och låtsas vara som alla andra.”

”När jag var liten så trodde folk att jag var min mammas biologiska son när vi var ute och reste, så de trodde att mamma hade vänsterprasslat med någon mörk kille. Och en gång i Danmark så trodde de att jag och min syster var insmugglade flyktingbarn, för vi hade glömt passen.”

De adopterade identifierade sig inte oväntat etniskt-kulturellt som svenskar och västerlänningar, men denna självklara identifikation med den svenska nationen och västvärlden stördes samtidigt ständigt av deras icke-vita kroppar, och denna irriterande störning uttrycktes som en påtaglig fysisk alienation inför den egna kroppen, men kunde också leda till identifikationer med den ”egna” etniskt-kulturella gruppen, med icke-vita individer och grupper i allmänhet, och i vissa fall även med andra adopterade. Alla dessa identifikationer och disidentifikationer avspeglar i slutändan omgivningens ständiga kategoriserande och positionerande av de adopterade.

”Jag kände mig som svensk, och jag fick ändå känslan att jag tillhör, men samtidigt så kände jag att jag aldrig kommer att få den här tillhörigheten någonsin, den kommer aldrig att bli min fullt ut. Det var hela tiden den här ambivalenta känslan att till en viss grad fick jag en tillhörighet, men inte fullt ut. Jag kan aldrig säga att det här blir mitt på något sätt, och det tror jag att jag alltid har känt. Jag är svensk, men inte fullt ut. Det är fortfarande den här känslan att jag aldrig blir det.”

”Vid ett flertal tillfällen har jag befunnit mig bland folk som uttryckt öppet rasistiska åsikter i stil med, det är typiskt invandrare, och dåliga historier om mörkhyade. Det har till exempel varit i sällskap med min före detta pojkvän och hans grannar, och det har också skett i tonårsgrupper och på fester, och även på arbetsplatser. I alla fall så är det konstiga att när jag då kommenterat, men jag är ju också svarthårig och mörkhyad, så har de avbrutit sig och tittat på mig med uppriktig förvåning och sagt, men du, du är ju adopterad! Jaha, har jag sagt, vad gör

det för skillnad? Men du är ju svensk, det fattar du väl att det inte är dig vi menar, och sedan har man ofta bytt samtalsämne... I sitt sökande efter trygghet och tillhörighet så tror jag att det är lätt att man som adopterad tystnar i ett sådant läge, för man vill ändå inte sticka ut och har kanske inte heller sin identitet helt klar för sig, eller i alla fall inte tillräckligt för att hävda sig."

Beträffande olika förhållningssätt och strategier för att hantera sin fenotypiska ickevithet, så gick det att ana att det vanligaste förhållningssättet är att förneka och ignorera sin kroppsliga annanhet. En annan taktik var att i stället ifrågasätta och göra motstånd mot färgblindhetsideologin och börja tala om och tänka på sig själv som icke-vit, och framför allt i relation till de egna föräldrarna och andra närstående. Ännu en strategi som framkom, och som bär släktskap med att förneka sitt rasliga annorlundaskap, var att vara så normativ som det bara går, och så till den grad att flera av deltagarna talade om att manifesteras en överdriven "översvenskhet" och "överklassighet". Logiskt nog identifierades också dess negation, nämligen att vara så icke-normativ som det bara går, och så till den grad att utanförskapet och ensamheten framstår som självvalt och närmast som njutbart. Slutligen använde sig många av informanterna av en kombination av sin perfekt flytande ofta sociolektala och/eller dialektala svenska, sina västerländska och kristna namnuppsättningar, och adopteradeskapet som sådant som ståendes över invandrarskapet för att markera sin identifikation och tillhörighet till majoritetskulturen.

"Det finns en kategori adopterade som är så otroligt negligerande till sitt utseende. De ser absolut inte sin färg, de ser sig som helt vita, och ju mer de påminns om det, ju mer förnekande blir de. Det är att fullständigt stoppa huvudet i sanden, men det är väl också en strategi. Och jag tänker på den individen, för den möter naturligtvis en värld som exkluderar den på grund av utseende, och som den därför måste bli än mer förnekande kring. Och det blir bara jobbigare och jobbigare ju längre tiden går, och jag kan tänka att det blir så självdestruktivt och introvert, det vänds så mycket inåt för den som till och med håller med och håller sig väl med den förtryckande omgivningen."

"Man kan göra mycket med språket för att väga upp det, det är en maktfaktor. Som att överdriva överklassmarkörer i språket, och kombinera det med en glimt i ögat kring det här med exotism. Man kan kombinera det på ett smart sätt, och dessutom kan det vara något man tycker om."

Det visade sig vidare att de adopterade tenderar att hamna utanför sådana klassiska uppdelningar som den mellan invandrare och svenskar, och att detta bortanförskap kan förstås som att gruppen är mer eller mindre omöjlig att definiera utifrån sådana fasta kategoripar som samhället påbjuder och kräver enligt den tvingande antingen-eller-logiken.

"Det var en avslutning i högstadiet, och vi skulle sjunga nationalsången. De som ville dra igång det där och sjunga nationalsången var främlingsfientliga, och då vet man ju vad de syftar på. Men lärarna hade ju ingen koll, utan de tyckte, det är klart att vi ska sjunga nationalsången. Då var det en klasskamrat till mig, han är chilensare, och han var sådär, men jag tänker inte ställa mig upp! Men jag stod halvt upp, det var verkligen, ska jag sätta mig ner eller ska jag stå upp, jamen du vet, det kändes bara konstigt, för jag förstod dem som ville att vi skulle sjunga, men ändå."

"Efter gymnasiet flyttade jag till ett invandrartätt område, och då blev identitetskrisen än mer akut. Jag kunde inte identifiera mig med den gruppen, samtidigt som jag mer och mer kände att jag inte var välkommen i den vita gruppen heller. För jag sågs ju inte som vit - jag hade börjat inse att det gör man ju inte. Just att inse att jag inte gör det var väldigt smärtsamt, och jag var

väldigt sen med att komma på det. Jag tror att det dels var för att föräldrarna försökte hålla uppe det här med likhet inför släkten, och att kompiskretsen ändå tillät mig att få vara med i rätt så hög grad.”

Snarare finns det paralleller mellan vuxna utlandsadopterade och transpersoner, vilket visar att vithet inte nödvändigtvis behöver handla om att bebo en biologiskt vit kropp, och att ras och etnicitet och nationalitet inte alltid behöver sammanfalla på samma sätt som att kön och genus och sexualitet inte alltid behöver göra det.

”Som adopterad har man den här känslan av utanförskap som sitter i konstant, att man alltid känner sig som ett monster, som en alien och som ett ufo. Det är inte bara när man känner sig lite utanför, utan man känner sig lost i vilket sammanhang som helst... Och man måste bli sams med sig själv varje dag att man har det utseende man har. Det är så inpräglad, det kommer inte att gå över någonsin.”

”Det har länge varit förbjudet att säga att rasism kan vara en orsak till självmord bland adopterade, men det är ju en väldigt absurd känsla det här med att vara socialt vit, eller banan som de säger i Nordamerika, gul på utsidan och vit inuti. Andra generationens invandrare, de kan ju också nästan vara bananer, men det kan ju vara en fördel för dem, och de har ändå den här dubbla tillgången. Men adopterade, det är en absurd känsla att vara socialt vit och allt annat än vit på utsidan!”

För att sammanfatta, så visar studiens adopterade deltagare att det är påtagligt besvärligt att leva ett levbart liv som icke-vit svensk i ett samtida Sverige, och att denna speciella position att vara kroppsligt icke-vit och socialt vit på en och samma gång hela tiden är under belägring och görs instabil av en omgivning som inte tillåter en icke-vit kropp att vara omarkerad och neutral på samma sätt som en vit kropp alltid är i egenskap av somatisk norm.

Att vara en vit invandrarfamilj

Följande intervjuutdrag bygger på intervjuer med 8 adoptivföräldrar med utlandsfödda barn. Att som vit leva med icke-vita familjemedlemmar har olika komplikationer. Vilka konsekvenser denna dubbla tillhörighet till den vita majoritetsbefolkningen och till invandrargruppen får för hur adoptivföräldrar ser på sig själva och för deras erfarenheter och strategier, är den övergripande fråga som genomsyrar samtalen med adoptivföräldrarna.

Ett vardagligt sammanhang utanför hemmet som flera adoptivföräldrar berättar om, är hur deras barn utsätts för negativa kommentarer och utestängande behandling från okända på lekplatser. En informant myntade begreppet ”lekplatsrasism”, vilket har en mycket otäck laddning med tanke på att rasism och lekplats är två begrepp som borde stå så långt ifrån varandra som möjligt, men som alltså inte alltid gör det.

”Och sen så det man märker är ju den här lekplatsrasismen som finns. När man har varit på någon allmän lekplats, och man håller sig i bakgrunden, och de sitter och leker, framförallt Oscar då som är väldigt mörk, på något sätt har det varit tydligast med honom som är mörkast, man kan höra ”jag vill inte sitta i sandlådan med den här bruna pojken”, jag menar hade någon sagt ”jag vill inte sitta i sandlådan med den blonda flickan med den rosa kjolen”, då hade man sagt

att ”alla måste få vara i sandlådan”, då hade man varit framme och förmanat, men i det här fallet har man inte gått in från vuxet håll och gjort någonting/.../Sedan har jag märkt att om jag börjar närma mig, att de börjar koppla ihop, så de ser att han hör ihop med mig, då börjar de bete sig mer normalt. Då blir det mer att man säger till att ”alla måste vara med, alla måste få vara här”. Och det är en intressant iakttagelse: ”oj då, han är tydligen inte bara vilken invandrare som helst”.”

Det anmärkningsvärda är att föräldrar som annars förväntas uppmuntra demokrati och likabehandling tycks ignorera sitt eget vita barns utestängande hållning gentemot icke-vita barn. Uppenbart är också att när det icke-vita barnet kan identifieras som ett adoptivbarn, och därmed som ett legitimt svenskt barn, börjar dessa föräldrar ”bete sig normalt” vilket innebär att de demokratiska principerna om allas lika rätt till sandlådan återupptas. Detta kan ses som en illustration från sandlådeperspektiv av hur ett diskriminerande samhälle fungerar: endast vissa vita barn/människor betraktas som att ha rätt till sandlådan/Sverige. Bruna barn/människor kan utestängas genom svenska barns/myndigheters bevakning av sandlådan/nationsgränserna. När ett icke-vitt barn/person kan identifieras som legitimt svenskt genom föräldrarnas vithet alternativt juridiska dokument som bevisar rätten att beträda sandlådan/Sverige upphör gränsbevakningen och lika rättigheter kan börja gälla.

Negativa upplevelser av att bli uppmärksammas som annorlunda och betraktad som icke-tillhörande förstärks genom konkreta erfarenheter av att ifrågasättas i samhällliga institutioner, exempelvis i samband med att man passerar tullen (in i Sverige, inte bara in i sandlådan), vilket också är en starkt symbolisk institution i den bemärkelsen att det är där tillhörande respektive icke-tillhörande identifieras, och där vissas legitimitet därmed står i kontrast mot andras illegitimitet. Främst tänker man kanske på flyktingar vars tillträde till många västländer är mycket hårt begränsat, men även turisternas visumtvång och andra situationer kopplade till nation och juridik. I intervjuerna med adoptivföräldrar nämns också tullen som ett typexempel på hur adopterade uppmärksammas som inte självklart legitima svenskar: det fysiskt-kroppsliga utseendet ses där som mer signifikant än det nationella medborgarskapet.

Den vanligaste formen av utpekanden som kommenteras av de intervjuade är dock frågebombardemanget om de adopterades ursprung som adoptivföräldrarna upplever som återkommande inslag i vardagen. Vissa av informanterna ser dessa frågor som ”nyfikna” och ”trevliga”, medan andra uppfattar dem som den vanligaste och mest subtila formen av exkludering ifrån och ifrågasättande av tillhörighet till den svenskhet som de adopterade identifierar sig med.

Flera av de adoptivföräldrar som intervjuats reflekterar också över valet av bostadsort. Främst framhåller dessa dock att nätverk och socioekonomisk likhet är viktigare för familjen än etniskt-raslig likhet. Men även utseendenaspekten har föresvävat flera av dem, och några har också, som en konsekvens av detta, strategiskt valt att bosätta sig på platser där ett vitt utseende inte är helt dominerande. En informant valde att bosätta sig på en ort där hud- och hårfärger är högst varierande, genom att en hög andel invandrarfamiljer är bosatta där, varför ett adopterat barn med mörk hudfärg inte skiljer åt från mängden.

”När barnen började på dagis, var vi rätt tacksamma att vi fick ett dagis där det var många olika hudfärger, jag tyckte det var bra, just för att man inte skulle sticka ut i gänget utan acceptera att alla kan se olika ut, och det var ett jättebra dagis. Men jag är inte helt övertygad om att det var jättelyckat ändå. Därför att de barnen, de visste sin - det var så grymt - de visste sin plats så tidigt. Så Noa då, den minsta killen, han är lite mörkare i sin färg...då mätte barnen sin hudfärg och den som var ljusast, hade högst status. Och det där tog jag upp med dagisledning- en och de hade inte uppmärksammat det här och blev ju jättebekymrade och man pratade mycket om det, så jag tyckte de behandlade det korrekt, men det visar ju att de här [invandrar]barnen som kom till Sverige, de upplevde ju redan då att det var en skillnad och den vidareförmedlade de då till våra [adopterade] barn.”

Här ser vi hur denna informants val att bo på en etniskt-rasligt heterogen plats ändå resulterade i att barnet råkade ut för en tydligt rasifierande praktik i barngruppen, där status räknades efter grad av mörkhet. Detta kan tyckas som ett grymt tilltag av de invandrarbarn som iscensatte detta, men det är egentligen bara en spegelbild av hur samhället är strukturerat, såväl globalt som lokalt. Uppenbart är att vissa invandrarbarn har en stor medvetenhet om rashierarkier som de på detta brutala sätt kan delge adopterade, vilka annars har förmånen att leva i de mest socioekonomiskt välbeställda familjerna, och inte på samma självklara sätt direkt upplever de globala, nationella och lokala hierarkierna och orättvisorna.

När det gäller olika former av diskriminerande uttalanden och händelser är detta inget adopterade skolbarn går fria från i skolmiljön, trots att detta är en plats där antirasism är en av de officiella hörnstenarna. Oftast handlar det om uttalanden från andra barn.

”När Oscar gick här hos dagmammorna, han var inte gammal jag tror han var fyra år, och de lekte affär, och då var det någon som bestämde att han fick inte handla i affären för han var brun. Och det var inom den här barngruppen. Och sedan påpekade vi det för dagmammorna och de blev jättechockade och ”så ska det inte vara”. Det finns en naiv föreställning om att så små barn tänker inte ens i de här banorna och så blir vuxenvärlden jättechockerade att det händer. Jag menar små barn brukar ju avspegla resten av samhället, så jag tycker inte det är konstigt att det händer. däremot tycker jag det är konstigt att man är så omedveten. Och att det känns som, det är också en sån här brist man kan känna att förskolepersonal och skolpersonal inte har så mycket kunskap och inte har funderat igenom sina egna fördomar och föreställningar heller.”

”Det här att Oscar är brun som en bajskorv, den typen av kommentarer. I skolan...

Carina: vad har hänt då?

Det händer inte så mycket, det är det som, det man kan känna är ju att barnen är ju smarta, för de vuxna är ju på sina vuxenfält, särskilt i skolan, då är det som att man har rastvakter. Rastvakterna står ju på sina givna platser, det vill säga att precis framför rastvakterna händer ju ingenting, men sedan vet man att går man 50 meter åt någon annan riktning, där händer det rätt så mycket... där förekommer ju att ”du får inte komma på mitt kalas”, och att ”du är brun”, men man gör det aldrig framför vuxna för man vet att de kommer ju att säga ifrån.”

Denna informants berättelser om hennes barns upplevelser i skolan visar på problemet med diskriminering i det svenska samhället: bakom en antirasistisk fasad, här exemplifierat med den kanske mest centrala samhällsinstitutionen - skolan, förekommer kränkande kommentarer (”brun som en bajskorv”) och utestängande handlingar (”du får inte handla i affären”, ”du får inte komma på mitt kalas”) riktade mot icke-vita barn. Antirasismen och den negativa särbehandlingen finns på samma plats, men särbehandlingen

sker utom hörhåll för de som finns där för att förhindra kränkningar. Citaten ger en mångdimensionell bild av hur icke-kompatibla värderingar existerar sida vid sida, och hur komplicerat det är att som kritiker intervensera i detta.

"I ettan var det en kille som började, han kommer från Senegal, när de är ute och går, så parar de ihop barnen två och två, så ska de liksom gå på led, och av någon anledning så var det alltid Hassan och Oscar som gick tillsammans, och det var ju inget problem i sig, men till slut så Oscar så här: varför ska jag alltid gå med Hassan, jag vill gå med Carl! Och det kändes som att, jag tror det var helt omedvetet, att man parade ihop de här två mörka killarna."

När det gäller att para ihop barn på grundval av utseende kan man anta att detta, även om det sker omedvetet, handlar om man vill värna barn som kan antas känna sig annorlunda i relation till majoritetsgruppen, och att då icke-vita barn förs samman till en kategori som antas ha ett gemensamt intresse vid sidan av majoritetsgruppen. I praktiken är det dock en segregering och separatistisk praktik att särskilja grupper på grundval av rasligt utseende, som på andra håll i världen kallats apartheid, och vilket är en rasistisk historisk praktik som skolan har till uppgift att ta starkt avstånd ifrån och att dessutom undervisa barnen om. Att då skolans personal använder sig av denna praktik har en mycket stark symbolisk betydelse, även om det för de enskilda barnen inte alltid behöver vara negativt att paras samman med andra vars utseende liknar deras eget.

I intervjuerna med adoptivföräldrarna framkom flera exempel på hur, främst äldre, släktingars negativa attityder till icke-vita människor är en del av adoptivfamiljens specifika situation som en rasligt blandad familj.

"Noa är ju mörk, han blir ju då lätt väldigt solbränd, och kan då se, i ett svenskt perspektiv kan han se lite smutsig ut, och det vet jag att min mamma reagerat mot och det har jag sagt till henne, på skarpen har jag sagt till faktiskt, att det tolererar inte jag, utan hon får ta dem precis som de är, och passar det inte så."

Carina: det här din mamma sa, det är sådant hon sagt till dig när barnen inte hört på?

Jaa, ja, så är det nog, och där har jag ett jätteproblem, och det har jag sagt till henne, eeh, för henne finns det "svenskar" och "utlänningar" och det här språkbruket, hon bor i X-stad och så har hon en liten butik utanför som då ägs av, i hennes perspektiv, av en "utlänning", och "du kan gå till utlänningen och köpa...". Och jag har sagt att "jag tycker inte att, det är ju en individ, varför ska du behöva". Och det här språkbruket det förekommer ju på andra håll."

När det gäller att bemöta och hantera denna typ av uppfattningar uppstår ofta problem relaterade till möjligheten att ha ett fortsatt gott umgänge med människor i bekantskapskretsen. Som adoptivförälder har man genom sitt val att adoptera internationellt ofta tagit ställning mot rasism, men det innebär inte att andra i släkten delar denna övertygelse. När det gäller ens närmaste släktingar kan det också vara ett än större dilemma, eftersom en konfliktsituation kan uppstå om man protesterar mot släktingars rasistiska språkbruk som kan få stora konsekvenser för såväl adoptivföräldrarna som barnen: antingen undviker man kontakt, och medverkar till att barnet inte får kontakt med vissa nära släktingar, eller så riskerar man att utsätta sitt barn för rasistiska uppfattningar som man vill att de ska slippa.

En föreställning som gör sig gällande än idag är en upplevd och föreställd korrelation mellan språk, namn och utseende. Vita människor förväntas tala västerländska språk

som modersmål, och likaså förväntas vita människor tilldelas och bära i första hand kristna namn, medan det motsatta förväntas gälla för icke-vita människor. Att vita adoptivföräldrar med icke-vita barn får kommentarer kring barnens språkliga kompetens på grund av denna föreställning vittnar flera av de intervjuade om.

”Det är många som frågar om vi pratar engelska med barnen, som frågar vad vi pratar för språk med dem, så de ska förstå vad vi säger.

Carina: Vilka frågar om det?

Vuxna människor! Välutbildade som borde kunna tänka, men som då frågar vad vi pratar för språk med dem. Då brukar jag säga att jag pratar svenska för jag är så dålig på Bengali.”

Samtalen med adoptivföräldrarna visar sammanfattningsvis hur de adopterades icke-vita kroppar regelbundet och systematiskt lokaliseras till ett visst geografiskt ursprung, förankras i en viss nationalitet, och tillskrivs olika etniska egenskaper fastän de adopterade är etniskt-kulturellt svenska. Trots en kompakt förankring i svenskheten i form av ett svenskt medborgarskap, ett svenskt språk, ett kristet och västerländskt namn och framför allt ett svenskt släktskapssammanhang, så diskrimineras de adopterade i vardagen.

Om den icke-vita svenskhetens existens

Vi vill börja med att återknyta till inledningens övergripande frågeställning rörande den icke-vita svenskhetens existens. Icke-vita barn kan integreras in i svenska familjer genom att internationell adoption är en legitim och fungerande form av reproduktion och familjebildande. Men den fråga vi ställde var om de adopterade genom adoptionen även adopteras in i den svenska familjen, det vill säga in i samhället som helhet, på samma sätt som svenskar av ”helsvensk” härkomst. De berättelser som presenterats i vår studie tyder på att adopterade möter diskriminering relaterat till att de inte ser utseendemässigt svenska ut, trots att adoptionen har gett de adopterade tillhörighet till svenska familjer och till svenska sociala nätverk, samt en juridisk och officiell svensk förankring.

Icke-vita adopterade kan trots detta sällan eller aldrig passera obemärkta i vardagslivet, utan avkrävs en förklaring på hur det kommer sig att de befinner sig här i Sverige. Den villkorade existensen som icke-vit svensk handlar om historiska och kulturella föreställningar om vad svenskhet innebär och om vilka kroppar som ses som autentiska och villkorslöst svenska respektive icke-autentiska villkorade svenska sådana. Idén om rastillhörighet som något direkt bundet till kroppen är som vi har visat inte bara en social konstruktion och en ”vetenskaplig” fantasi som kan förpassas till ett unket förflutet, utan en vardagsverklighet som adopterade och adoptivföräldrar vittnar om idag. Genom att även etniskt svenska icke-vita människor diskrimineras på grundval av ras kan vi således hävda att Sverige är ett rasistiskt land där det förekommer rasdiskriminering, och inte bara etnisk diskriminering.

En anledning till att diskrimineringen av adopterade fram tills nu har undervärderats och marginaliserats, och till och med osynliggjorts, är att forskningen om adopterade respektive om andra invandrare har varit separerad. Adoption har inte betraktats som en migrationsmetod utan som en reproduktionsmetod och adopterade har följaktligen inte betraktats som invandrare. Denna forskarvärldens fragmenterade arbetsdelning har vi genom vår studie intervenerat i genom att föra in adopterade i diskrimineringsforsk-

ningen. En av utgångspunkterna för vår studie var att utmana föreställningen om ras som en uträknad, icke-existerande och icke-signifikant kategori i dagens Sverige. Resultatet blev som vi befarade: den konkreta fysiska kroppens uppenbarelse visade sig åter, liksom i tidigare studier av vardagsrasism i det svenska samhället, tilldelas betydelse bortom och utöver den etniska svenskheten. Kontentan av våra resultat för diskrimineringsforskningens vidkommande är att det är fortsatt mycket viktigt att ta in kategorin ras på forskningsagendan på samma sätt som den sedan länge pågående kunskapsproduktionen och samhällsdebatten kring kön, klass och sexualitet, och även naturligtvis etnicitet. Vårt bidrag till forskningen om ras som en diskriminerande kategori är sammanfattningsvis att vi har visat att den konkreta icke-vita kroppen kan utgöra en diskriminerande entitet i sig, och att uttrycket etnisk diskriminering därför inte fångar in den diskriminering som uteslutande sker på grundval av ras.

För att förstå varför forskningen om ras och rasdiskriminering har en så undanträngd och undanskymd plats i den svenska forskarvärlden, liksom varför den svenska adoptionsvärlden inte beaktar rasdiskrimineringen i anslutning till förståelsen för vuxna adopterades utsatta situation och problembilder, är det nödvändigt att gå tillbaka till de dominerande diskurserna kring ras och rasism i både dagens och gårdagens Sverige. Sverige har ett rasistiskt förflutet som regeringen, myndigheterna och de flesta av medborgarna idag tar avstånd ifrån, och Sverige är idag ett officiellt sett antirasistiskt land. Men den institutionella antirasismen existerar jämsides med en historiskt grundad rasism vars olika uttryck också utgör stora delar av det svenska nationella och kulturella medvetandet.

Till detta ska läggas samhällets ökande individualiseringstendens. I namn av individens oberoende och suveränitet döljs rasismen bakom den officiella antirasismen, och bakom den utopiska visionen om att ras är och ska vara en icke-kategori i ett samhälle där olika kategorier och kategoriseringar alltmer ses som uttryck för kollektivt tvång. Den vardagliga rasismen och den officiella antirasismen kan således existera sida vid sida, trots att de inbördes är så motsägelsefulla. Svenskarnas självbild av att vara upplysta och moderna, och därmed automatiskt antirasister i sig själva, medverkar ytterligare till att vardagsrasismen är svår och obekvämt att tala om både i privatlivet och i offentligheten - vardagsrasismen blir som en smutsfläck på den nystärkta vittväten. Att rasism, bland annat som en konsekvens av de ovanstående faktorerna, numera enbart betraktas som en extremistyttring bland invandringsfientliga och rasideologiska grupperingar och inte som något vardagligt som berör alla och envar, gör allt tal om ras och om vardagsrasism än mer problematiskt och näst intill förbjudet och tabubelagt att ens ta upp. Vi har emellertid tagit oss an denna omöjliga uppgift att forska om ras eftersom vi är övertygade om att tabut mot att tala om ras i slutändan drabbar alla icke-vita svenskar på ett negativt sätt.

Komplexa aktörer och den icke-vita svenskheten

De icke-vita svenskarna som intervjuades i Tobias delstudie ger i det närmaste samstämmigt uttryck för problemet och svårigheten att beteckna sina vardagsupplevelser av särbehandling såsom orsakade av en rasistisk struktur och som uttryck för rasdiskriminering. Samtidigt tvingas de hela tiden förhålla sig till det dubbla budskapet om att de

inte bara är utan bör och ska vara svenskar, och att ras inte har någon som helst betydelse eller till och med inte existerar, och att de, ibland på en och samma gång, betraktas och behandlas som något annat än svenskar. Det Tobias lyfte fram i sin studie var de adopterades specifika subjektsposition av att tänka som, bete sig som och handla svenskt, och att leva med en mental och kulturell svensk blick, samtidigt som andras blickar på dem säger att de inte är svenskar.

Icke-vita adopterade är som vi tidigare har konstaterat etniska svenskar på alla sätt och vis genom socialisationen in i svenska familjer och in i svensk kultur. Tobias informanter vittnade också om att de hela tiden iscensätter och gör svenskhet i sina vardagsliv, i sina tankar och i sina handlingar. Men detta har inte bara att göra med en uppväxt och ett liv bland etniska svenskar, utan också om status och strategi. För trots att de adopterade liksom det svenska samhället i övrigt hyser ett motstånd mot att tala om och tänka kring frågor som rör ras, så är de ändå väl medvetna om den rådande uppdelningen mellan infödda (svenskar) och invandrade (icke-svenskar), liksom att de med sina icke-vita kroppar själva alltid riskerar att kategoriseras inom den sistnämnda gruppen.

Det är denna unika och specifika transrasiala existens av att vara och identifiera sig som etniskt svensk, men att samtidigt inneha och bebo en icke-vit och ”icke-svensk” kropp, som utgör själva grundförutsättningen för de adopterades villkor när det gäller att utveckla strategier för att leva ett levbart liv som vuxna. Flera av de adopterade i studien utmärkte sig genom att ha utvecklat en beundransvärd klarsynthet och medvetenhet gällande den villkorade icke-vita svenskhetens gränser, och vissa av dem har även i det närmaste gett upp försöken att inkluderas inom den vita svenskheten eller åtminstone försöken att leva enligt dess homogeniserande och rigida regelverk. Dessa icke-vita svenskar är väl medvetna om att alla icke-vita kroppar ifrågasätts som autentiska svenska sådana, oavsett hur väl de utför uppgiften att iscensätta svenskheten, vilket de allra flesta adopterade utan tvivel gör till punkt och pricka.

Vuxna adopterade kan därför sägas inneha potentialen att genom sina erfarenheter kunna påvisa den officiella antirasismens innehållslöshet i praktiken, liksom den vardagliga rasismens realitet att svenskheten fortfarande kräver ett innehav av en vit kropp. Med denna insikt och kunskap, och genom sin blotta fysiska närvaro bland etniska svenskar, har de adopterade därmed också potentialen att på sikt kunna förändra svenskheten och öppna upp för nya och olika sätt att vara (vit eller icke-vit) svensk på, och därmed direkt eller indirekt bidra till att andra icke-vita invandrare inkluderas i det svenska samhället. När en viss perfekt iscensatt svenskhetspraktik utförs av en vuxen adopterad från exempelvis Etiopien, Colombia eller Indien, händer det trots allt någonting gällande föreställningen om att en icke-vit kropp måste vara ”etnisk” liksom att en vit kropp anses vara ”integrerad”. Samtidigt stöter denna potential hela tiden på patrull genom de adopterades identifikation med den vita svenskheten och disidentifikation med den icke-vita svenskheten, för trots denna insikt så uppvisade många informanter samtidigt en påtaglig ambivalens rörande att identifiera sig med andra icke-vita svenskar, och därmed i slutändan en tveksamhet inför att alliera sig med andra invandrare för att försöka förändra vad svenskhet innehåller och innebär.

Carinas informanter uppvisade på ett liknande sätt inte bara en god vilja att ge barnen en bra uppväxt, utan också en förmåga att kunna överskrida och ifrågasätta dominerande

diskurser. Gruppen adoptivföräldrar innehar därmed likaså potentialen att inte bara ge de adopterade en möjlighet att hantera livet som icke-vit svensk inom ramarna för de existerande förutsättningarna, utan också att inter文enera i den rasistiska struktur inom vilken de och deras barn ingår. Adoptivföräldrarna i studien gav uttryck för att tänka på barnen som specifika i den bemärkelsen att de som icke-vita skulle kunna komma att råka ut för diskriminering. De kunde också ge många exempel på mer eller mindre subtila former av självupplevd vardagsrasism, vilket visar att de också själva ser och förstår den vardagliga diskriminering som vuxna adopterade vet är en realitet för alla icke-vita svenskar. Få adoptivföräldrar i studien gav uttryck för den färgblinda hållning som vi menar gör mer skada än nytta då den riskerar att osynliggöra rasdiskrimineringen. Således har de intervjuade adoptivföräldrarna en kunskap och en beredskap som går utöver den pessimistiska synen på vita svenskar såsom blinda för frågor som rör ras.

Adoptivföräldrarna gav också konkreta exempel på strategier för att bemöta rasrelaterad diskriminering, och de var öppna för olika strategier på så sätt att de gärna ville gå barnen till mötes och göra det som den vetenskapliga expertisen tror på, exempelvis att bejaka barnens ursprung och "rötter". Ett problem som Carina lyfte fram i anslutning till diskussionen kring de olika strategier som ansågs som möjliga respektive omöjliga, var hur starkt begränsande olika diskurser och strukturer kan vara för människors möjligheter att agera och inter文enera i olika sammanhang och på olika nivåer. I en individualistisk tidsålder antas problem såväl som problemlösningar enbart existera på individnivå, vilket gör kollektiv organisering och handling ointressant eller omöjlig som alternativ. De intervjuade adoptivföräldrarna gav uttryck för en medvetenhet om att problemen kunde finnas på en strukturell nivå, men de antog ändå att svaren och lösningarna måste befinna sig på det individuella planet.

En aspekt som vi antar begränsar möjligheterna att känna sig "normal" och accepterad som adopterad icke-vit svensk, och som är relaterad till adoptivföräldrarnas strategier, är den rådande likhetsideologi som vi menar karakteriserar såväl myndigheternas förväntan på adoptivföräldrarna inklusive det regelverk som avgör vem som anses lämpad att adoptera, liksom de barnönskande individernas önskan att anpassa sig till samhällets förväntningar. Det är den normative och skötsamme medborgaren som antas vara den mest lämpade att adoptera utlandsfödda barn. Att som adoptivförälder sträva efter att leva upp till normalitetspåbudet är en naturlig reaktion för människor vars förmåga att bilda familj helt ligger i händerna på myndigheterna och de beslut dessa fattar. Men adopterade är inte bara normala utan på många sätt också onormala och icke-normativa, och då kan ett alltför starkt normalitetsbegär stjälpa mer än hjälpa dem i deras strävan att leva som icke-vita svenskar. Såsom intervjuerna med adoptivföräldrarna visade, ifrågasätter emellertid många av dessa normaliteten som ideal. Det finns därmed anledning till både optimism och pessimism beträffande möjligheten för både de adopterade och adoptivföräldrarna att som individuella aktörer påverka samhällets utveckling i en riktning bort från den homogeniserande och rasistiska strukturen.

Att vara icke-vit svensk i ett samtida Sverige - en blandning av sött och salt

Det är således inte en entydigt negativ bild av den icke-vita svenskhetens villkor som de adopterade och adoptivföräldrarna i studien målar upp, men inte heller en entydigt posi-

tiv sådan. I samband med studiens genomförande har också vi pendlat mellan optimism och pessimism när det gäller vår egen tro på möjligheten för adopterade icke-vita barn och vuxna att fullt ut få vara och känna sig som "autentiska" och ovillkorliga svenskar. Genom de adopterades och adoptivföräldrarnas berättelser har vi erhållit en pessimistisk syn på den vardagsrasism som existerar i det svenska samhället, trots den officiella önskan som råder om ett samhälle där ras ska upphöra att betyda någonting. Pessimistiska är vi också inför den individualisering av strukturella problem vilken tenderar att osynliggöra strukturer inom vilka ras fortfarande har betydelse på ett sätt som gynnar vita och missgynnar icke-vita människor.

Men samhället har också förändrats sedan de första internationellt adopterade barnen kom till Sverige på 1960- och 70-talen. Sverige har omvandlats befolkningsmässigt och föreställningen om det unika rasligt och kulturellt homogena landet har utmanats genom den ökande andelen icke-vita svenskar. Mer än någonsin tidigare går det att se icke-vita på framträdande poster i samhället och i offentligheten, och det går därför att anta att det är annorlunda att växa upp i Sverige som utlandsadopterad på 2000-talet jämfört med hur det var att växa upp under exempelvis 1970-, 80- och 90-talen. De intervjuade adoptivföräldrarna uttryckte också en optimism inför framtiden med hänvisning till att ökad demografisk mångfald på sikt skulle komma att göra ras till en icke-kategori i framtiden, även om de samtidigt konstaterade att "vi inte är där ännu". Samtidigt finns också anledning till pessimism. Sverige är liksom alla andra västländer en del av den koloniala och rasistiska historien: så länge en orättvis världsordning existerar så kommer problemen med rasism att bestå på både lokal, nationell och global nivå. Även om icke-vita kan stå på olika scener och bli omtalade och berömda, förtrycks nämligen samtidigt andra mindre synliga icke-vita genom exempelvis gränsbevakning mot oönskad invandring från Tredje världen, och genom en "etniskt" segregerad arbetsmarknad med underbetalda jobb och ovärdiga arbetsförhållanden för vissa folkgrupper, eller rättare sagt vissa kroppstyper, runt om i världen - och även i Sverige.

Kontentan av resonemanget är att det inte bara är en positiv bild som vi kan förmedla i vår studie när det gäller situationen för uppväxande icke-vita barn i Sverige. Det är samtidigt inte heller en entydigt negativ bild, utan en högst ambivalent, mångtydig och kanske till och med paradoxal sådan. En blandning av positiva och negativa tendenser existerar nämligen sida vid sida, eller "en blandning av sött och salt", för att låna en strof från signaturljudet till ett populärt teveprogram. I ett samhälle där både rasism och antirasism är dominerande diskurser är det heller inte så konstigt att icke-vita adopterades upplevelser och strategier är så präglade av motsägelsefullhet och ambivalens.

För att illustrera vårt argument vill vi ge läsaren en ögonblicksbild av hur denna mångtydighet och ambivalens kan yttra sig, genom att återge en nyligen upplevd erfarenhet av den svenska samtidskulturen vilken båda författarna delar. Den 16 juli 2008 sände Sveriges television ännu ett avsnitt av det folkära Allsång på Skansen. Som vanligt tittade Carina tillsammans med dottern som är adopterad från Kina och som ogärna missar programmet. I ett av de första inslagen sjöng den kinesiska popstjärnan Wei-Wei den officiella signaturljudet till sommar-OS i Peking. Eftersom jag som är adoptivförälder var inne i slutskedet av skrivandet av boken, så såg jag mig själv just då som från ovan, som forskaren i mig som betraktar adoptivföräldern i mig, när jag berömde den vackra och framgångsrika kinesiska sångerskan på scenen. Liksom många andra

adoptivföräldrar ser jag det som positivt när icke-vita, och för min del då speciellt asiatiska artister och andra framgångsrika asiater syns i offentligheten. Jag hyser likaledes en optimistisk tro på att det är positivt för mina barns självkänsla att vita och icke-vita artister finns där sida vid sida i det kanske svenskaste av alla svenska teveprogram.

Men den positiva bilden av det nya globaliserade samhället där kineser är lika mycket värda som svenskar slogs mycket snart sönder av ett inslag med komikern Sissela Kyle som minuterna efter det att Wei-Weis sång klingat av, äntrade scenen på cykel iklädd blåställ och mössa märkt med maoismens röda stjärna. Det som följde efter denna entré var alltför långa och plågsamma minuter av tokroligheter där Kina och det kinesiska folket och språket förlöjligades och förnedrades, ackompanjerade av skratten från en publik som plötsligt såg ut som en jättesamling av elaka och hänsynslösa rasister. Den publik som nyss njutit av den kinesiska artistens sång skrattade nu åt henne, då hon av komikern getts det i svenska öron mer kinesiskt klingande öknamnet "Väng-Bäng". Inslaget avslutades med allsång där programledaren Anders Lundin deltog iförd stereotypisk "kinahatt". Den nyss så glada och stolta åttaåringen var inte längre road av det som annars är favoritprogrammet. Det som började med sött slutade för vår del med salt denna julikväll i Sverige anno 2008. På ett liknande sätt reagerade även Tobias och många vuxna adopterade från olika asiatiska länder, det vill säga den grupp som utgör majoriteten av landets utlandsadopterade. Adopterade Koreaners Förening valde även att anmäla programinslaget. Bland gruppen vuxna adopterade från Asien finns en frustration över tystnaden kring vardagsrasismen i dagens Sverige, liksom en oro för den alltmer socialt accepterade rasismen mot asiater både inom intimsfären och i det offentliga rummet, vilken bär kusliga likheter med den klassiska förkrigstida antisemitismen.

Det är så vi ser på den samtida situationen för icke-vita svenskar, barn som vuxna - som en blandning av positiva förändringstendenser och negativa hindrande, begränsande och förtryckande strukturer och diskurser. Svenskheten är idag på många sätt mer tillgänglig och möjlig för icke-vita än tidigare, och därmed stadd i förändring. Men att skratta åt andra folkslag är samtidigt en kulturellt integrerad och socialt accepterad del av den nationella svenska gemenskapen. När adopterade, vilka både är svenskar och bärare av kroppar som svenskar både kan, vill och får håna, förnedra och skratta åt, tvingas konfrontera denna sin dubbla situation, uppstår den motsägelsefulla och komplexa självbild som beskrivits i vår studie, och framförallt i Tobias analys av de adopterades identitetsformande i ett land fyllt av motsägelsefulla strukturer och diskurser. Det motsägelsefulla och det ambivalenta är sammantaget det som utgör den splittrade bild vi härmed tillsammans har presenterat rörande möjligheterna och begränsningar för den icke-vita svenskhetens existens.